

Факультет дошкільної освіти
Кафедра дошкільної педагогіки і психології

Психологія сім'ї

Для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
«Дошкільна освіта та психологія» денної/заочної форми навчання

Викладач: к.пед.н., доц. Тітаренко Світлана Анатоліївна

Email: titarenko@gnpu.edu.ua

Кількість часу на вивчення

Форма навчання	Денна/Заочна
Кредитів	6/6
Лекцій	32/10
Практичних занять	28/8
Самостійна робота студента	106/162
Форма контролю	Залік/Залік

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія сім'ї» є формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про психологічні особливості функціонування сім'ї як соціального інституту та мікросоціального середовища, розвиток теоретичних знань і практичних умінь щодо роботи з сім'ями з метою підтримки їхнього психологічного здоров'я, розвитку гармонійних стосунків і подолання кризових ситуацій.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Психологія сім'ї» є:

- формування цілісної системи знань з психології сім'ї, що стосуються феномену, загальних засад, методології, структури, функцій, історії розвитку та її провідних сучасних тенденцій;
- розкриття соціально-психологічних особливостей формування та функціонування сім'ї, причин та наслідків патогенних впливів;
- формування уявлення про місце психології сім'ї в контексті інших психологічних дисциплін, зв'язку з іншими суміжними дисциплінами;
- ознайомлення здобувачів з основними методами психологічного дослідження сім'ї;
- формування практичних навичок та вмінь застосування психологічних діагностичних методик та інтерпретування одержаних даних відповідно до завдання, складання висновку на основі одержаних результатів;
- ознайомлення з основними проблемами та кризами, які виникають у сім'ях, та способами їх подолання;
- формування здатності до критичного осмислення інформації, вироблення нових знань у сфері психології сім'ї та формування навичок їх застосування у професійній діяльності.

У результаті вивчення дисципліни здобувач освіти набуває загальні і фахові компетентності:

Загальні компетентності:

КЗ-5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної, командної взаємодії.

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, швидко і гнучко реагувати на зміни, виявляти самостійність.

Спеціальні (фахові компетентності):

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

КС-6. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку навичок свідомого дотримання суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки, урахування культурні, релігійні, соціальні та мовні особливості родини.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, ефективною співпраці та комунікації з батьками, колегами.

КС-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Після вивчення дисципліни в студентів мають бути сформовані такі **програмні результати навчання:**

ПР-5 Здійснювати взаємодію в роботі закладу дошкільної освіти, сім'ї та школи. Залучати батьків до організації освітнього процесу з дітьми раннього і дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

ПР-17. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПР-25. Знаходити, опрацьовувати, критично осмислювати зміст, достовірність, надійність інформаційних джерел та застосовувати їх у професійній діяльності.

ПР-30 Налагоджувати психологічно-комфортну взаємодію з учасниками освітнього процесу, бути зрозумілим та толерантно ставитися до них; проявляти соціально відповідальну та свідому поведінку, дотримуючись гуманістичних і демократичних цінностей у своїй професійній діяльності.

Організація навчання

Види занять. *Лекція-бесіда*, передбачає безпосередній контакт викладача з аудиторією. Запитання адресуються до всіх, здобувачі відповідають з місця; викладач піклується про те, щоб запитання не залишалися без відповіді. Запитання використовуються для з'ясування рівня готовності здобувачів до сприйняття наступного матеріалу та активізації пізнавальної діяльності.

Практичне заняття передбачає детальний розгляд здобувачами окремих теоретичних положень курсу та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно до сформованих завдань. Перелік тем практичної роботи визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Практичне заняття включає: проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок здобувачем; постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю здобувачів, - розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання. Оцінки, отримані здобувачем за окремі практичні заняття, зараховуються під час виставлення підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Самостійна робота студента (СРС) – це самостійна діяльність-учіння здобувача вищої освіти, яку викладач планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача. Зміст самостійної роботи за темами визначається робочою програмою навчальної дисципліни та містить завдання різного типу: від реферування першоджерел, підготовки повідомлень і

виконання вправ, розв'язування психологічних ситуацій до творчих завдань – моделювання ситуацій, підготовка презентацій тощо.

Методи навчання: словесні, наочні, практичні, практико-теоретичні, пояснювально-ілюстративні, частково-пошукові, проблемні, дослідницькі, інформаційно-комунікаційні, діагностичні, особистісно зорієнтовані, технології проблемного, інтерактивного навчання, технології розвитку творчої особистості тощо.

Здобувач вищої освіти має право на визнання результатів навчання (умінь, компетентностей) у неформальній освіті, які поширюється на дисципліни обов'язкової та вибіркової компонент, що за тематикою та змістом відповідають як навчальній дисципліні загалом, так і її окремим розділам, темам, індивідуальним завданням, які передбачені робочою програмою (силабусом) конкретної навчальної дисципліни (Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих у неформальній освіті <https://cutt.ly/I9sCvQH>)

Організаційні та навчальні обов'язки студентів:

- відвідувати лекції та практичні заняття;
- виконувати практичні завдання, передбачені в планах практичних занять;
- брати участь у практичних заняттях під час обговорення теоретичних питань, виконання колективних та індивідуальних завдань, тестування тощо;
- аргументовано відстоювати власну думку з теми заняття, якщо вона не збігається з думкою викладача;
- самостійно оволодівати теоретичним матеріалом окремих тем або питань за рекомендованою літературою, складати конспекти, таблиці, схеми, виконувати завдання різного рівня;
- виконувати завдання тематичного контролю, брати участь у підсумковому тестуванні;
- у разі потреби отримувати додаткові консультації викладача за змістом навчальної дисципліни;
- у випадку незгоди з отриманою оцінкою мати право на перезарахування тем;
- вчасно складати відповідні теми;
- дотримуватися правил техніки безпеки й охорони праці.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Теми лекцій		Кількість годин		
		Лекції	Практ.	Сам. р
		Д.ф/З.ф	Д.ф/З.ф	Д.ф/З.ф
1.	<p>Модуль 1. Сім'я як соціально-психологічний феномен.</p> <p>Тема 1. Сучасні наукові підходи до дослідження сім'ї.</p> <p>Специфіка вивчення наукової дисципліни «Психологія сім'ї». Дослідження шлюбу та родини. Теоретичні основи дослідження родини й шлюбу. Основні параметри сімейної структури. Чисельність родин й їхня структура. Настанови та мотиви брачно-сімейної поведінки.</p>	2/1	2/1	6/8
2	<p>Тема 2. Сім'я як соціально-психологічний феномен.</p> <p>Соціально-психологічна сутність сім'ї та її структура. Специфіка сім'ї як соціально-психологічного феномену. Психологічний аналіз функцій сім'ї. Типологія сімей. Психологічні особливості етапів життєдіяльності сім'ї. Національні особливості сімейних стосунків.</p>	2/	2/	6/8

3.	Тема 3. Характеристика сучасної сім'ї Сучасна модель сім'ї, її особливості. Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї. Психологічне здоров'я сучасної сім'ї. Функціонально-рольова структура сім'ї. Життєвий цикл родини. Емоційні взаємини в шлюбі.	2/	2/	6/8
4.	Тема 4. Молода сім'я Особливості становлення молодої сім'ї. Сімейна комунікація: мета та завдання. Адаптація подружжя до сімейного життя. Подружжя сумісність та її різновиди. Психологічний клімат у сім'ї.	2/	2/	6/8
5.	Модуль 2. Сім'я як інститут соціалізації особистості Тема 5. Батьківство. Дитячо-батьківські взаємини Формування батьківської позиції в період очікування дитини. Дитячо-батьківські взаємини в період новонародження та немовляти. Дитячо-батьківські взаємини в період раннього дитинства. Дитячо-батьківські взаємини в період дошкільного віку.	2/1	2/1	6/10
6.	Тема 6. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини. Роль сім'ї в соціалізації дитини. Особливості соціалізації дитини в сім'ї. Психологічні механізми соціалізації, за допомогою яких батьки впливають на дітей. Роль бабусі та дідуся у вихованні дитини. Особливості стилів сімейного виховання. Взаємозв'язок стилів сімейного виховання і особливостей становлення особистості дитини.	2/1	2/1	6/10
7.	Модуль 3 Особливості спілкування в сім'ї Тема 7. Спілкування в сім'ї. Різноманіття подружнього спілкування. Про загрози для подружнього спілкування. Азбука батьківського спілкування. Етикет мовного спілкування у сімейному середовищі.	2/1	2/1	6/10
8.	Тема 8. Психологічна етика сімейних взаємин. Психологія виховання дітей в сім'ї та закладі дошкільної освіти. Морально-психологічна культура у взаєминах батьків і дітей.	2/1	2/	6/10
9.	Модуль 4. Шлюбно-сімейні проблеми Тема 9. Проблеми стабільного шлюбу і сім'ї. Проблеми стабільного шлюбу і сім'ї. Співвідношення понять - «шлюб» і «сім'я». Фактори стабільності шлюбу і сім'ї. Роль подружньої сумісності в підтримці стабільності шлюбу. Сутність поняття «психологічне здоров'я сім'ї».	2/	2/	6/10
10.	Тема 10. Сімейні конфлікти. Сім'я і міжособистісні конфлікти. Мотивація сімейних конфліктів та їх причини. Стадії сімейних конфліктів. Види сімейних конфліктів. Особливості конфліктів між батьками і дітьми. Моделі поведінки	2/	2/	6/10

	подружжя в сімейних конфліктах. Профілактика подолання конфліктів між подружжям. Техніки вирішення конфлікту. Основні правила поведінки під час сімейних конфліктів.			
11.	Тема 11. Розлучення – причини та наслідки для особистості та суспільства. Подружжя зрада, її причини. Концепції та форми припинення шлюбних стосунків. Процеси дестабілізації та розпаду родинно-шлюбних стосунків. Основні чинники дестабілізації сімейних відносин. Причини розлучень. Дитина в ситуації розлучення батьків. Індивідуально-психологічні та соціально-психологічні наслідки розлучень.	2/	2/	6/10
12	Тема 12. Насильство в сім'ї як соціальна проблема Визначення поняття «наси́льство». Причин виникнення насильства. Види насильства. Фізичне насильство. Психологічне насильство в сім'ї. Сексуальне насильство в сім'ї. Наслідки домашнього насильства. Економічне насильство в сім'ї. Торгівля дітьми. Послідовність дій педагога.	2/1	2/	6/10
13.	Модуль 5. ДІАГНОСТИЧНІ ТЕХНІКИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМНОГО ПОЛЯ СІМ'Ї Тема 13. Психологічна діагностика сім'ї. Мета і завдання діагностики сім'ї. Підходи у психодіагностиці сім'ї. Методи психодіагностичного вивчення сім'ї. Параметри діагностики подружніх стосунків і відповідні методики. Особливості психологічної діагностики сім'ї з проблемною дитиною. Особливості психологічної діагностики сім'ї на основі індивідуального і системного підходів.	2/1	2/1	6/10
14.	Тема 14. Діагностичні техніки визначення проблемного поля сім'ї Особливості діагностики сімейних відносин. Процедура застосування методу М. Боуена «Генограма». Процедура застосування проективного тесту В. Сатир «Скульптура сім'ї». Процедура застосування методу «Сімейний простір». Процедура застосування методу проективного тесту «Малюнок сім'ї». Процедура застосування методу О.М. Цільмак «Побудуй дім». Процедура застосування методу О.М. Цільмак «Зернятко»	2/	2/	6/10
15.	Модуль 6. Психокорекційна та консультативна форми психологічної допомоги сім'ї. Тема 15. Психологічна корекція сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія. Психологічна допомога сім'ї. Принципи психологічного консультування. Методи й прийоми сімейного консультування. Психотерапевтична робота з сім'єю. Принцип психологічного	2/1	2/1	6/10

	консультування сім'ї. Особливості використання методів і прийомів сімейного консультування. Загальне поняття про консультування. Основні стадії психологічного консультування.			
16.	Тема 16. Психологічна допомога сім'ї. Психологічна допомога дітям розлучених батьків. Психологічна допомога помираючим членам сім'ї та їх ближнім. Психологічна допомога батькам дошкільників. Психологічна допомога при насиллі в сім'ї. Психологічна допомога сім'ям учасників бойових дій. Психологічна допомога неблагополучним сім'ям Психологічна допомога сім'ям з дітьми девіантної поведінки. Психологічна робота з сім'ями хворих на алкоголізм і наркоманію. Вправи на відновлення комунікації в сім'ї.	2/1	2/1	6/8
17	Тема 17. Психологічний вплив війни на дошкільників та роль сім'ї у подоланні травматичного досвіду. Війна як психологічний стрес-фактор для дітей дошкільного віку. Роль сім'ї у підтримці дошкільників під час війни. Методи психологічної допомоги дітям дошкільного віку. Роль психолога у роботі з сім'ями, які постраждали від війни. Консультування батьків щодо поведінки дітей.	2/1	2/1	6/8
	Всього	34/10	40/8	106/162

Запитання до заліку

1. Загальні основи психології сім'ї.
2. Сім'я як соціальний інститут.
3. Функції сім'ї у сучасному суспільстві.
4. Сімейні ролі. Їх основні види.
5. Вплив соціокультурного контексту на розвиток сім'ї.
6. Основні моделі сім'ї в сучасній психології.
7. Значення сім'ї для соціалізації особистості.
8. Сім'я та її вплив на розвиток дитини.
9. Вплив стилю виховання в сім'ї на розвиток дитини.
10. Стилї батьківського виховання.
11. Вплив соціальних ролей батька і матері на формування особистості дитини.
12. Прив'язаність у дитячо-батьківських взаєминах.
13. Психологічні наслідки недоліків сімейного виховання.
14. Вплив сім'ї на формування самооцінки дитини.
15. Чинники емоційного благополуччя дитини в сім'ї.
16. Врахування вікових особливостей при вихованні дошкільника в сім'ї.
17. Спілкування в сім'ї.
18. Види спілкування у сім'ї.
19. Особливість вербального і невербального спілкування між членами сім'ї.
20. Основні бар'єри спілкування у сімейних відносинах.
21. Вплив ефективного спілкування на стосунки в сім'ї.
22. Емпатія в контексті сімейного спілкування.
23. Конфлікти в сім'ї.
24. Основні причини сімейних конфліктів.
25. Типи сімейних конфліктів.
26. Стадії розвитку сімейного конфлікту.

27. Стратегії подолання сімейних конфліктів.
28. Вплив конфлікти між батьками на психіку дитини.
29. Стабільність шлюбу і сім'ї.
30. Чинники стабільності шлюбу.
31. Психологічна сумісність у шлюбі.
32. Етапи розвитку сім'ї у сучасній психології.
33. Вплив соціальних змін на стабільність сім'ї.
34. Важливість довіри у сімейних стосунках.
35. Розлучення та його наслідки
36. Основні причини розлучень у сучасному суспільстві.
37. Вплив розлучення на дітей дошкільного віку.
38. Построзлучний стрес і як його долати.
39. Методи психологічної підтримки дітей у процесі розлучення батьків.
40. Значення збереження позитивних стосунків між батьками після розлучення на розвиток дитини.
41. Психологічна діагностика сім'ї.
42. Методи психологічної діагностики сім'ї.
43. Діагностика стилів виховання в сім'ї.
44. Проективні методи діагностики сімейних взаємин.
45. Роль тестів у вивченні сімейних стосунків.
46. Насильство в сім'ї
47. Основні види сімейного насильства.
48. Причини виникнення насильства в сім'ї.
49. Вплив сімейного насильства на психіку дітей.
50. Соціальні та психологічні наслідки насильства в сім'ї.
51. Методи профілактики та допомоги жертвам сімейного насильства.
52. Психологічна допомога сім'ї.
53. Психологічне консультування сім'ї.
54. Основні етапи роботи психолога з сім'єю.
55. Техніки покращення дитячо-батьківських взаємин.
56. Психологічна допомога кризовим сім'ям.
57. Вплив військових дій на психологічний стан дітей і сім'ї.
58. Роль батьків у подоланні травматичного досвіду дитини.
59. Етика сімейних стосунків
60. Психологічна етика у роботі з сім'єю.

Практичні питання

1. Проаналізуйте ситуацію: дитина дошкільного віку демонструє агресію. Які можуть бути причини цього з точки зору сімейного виховання?
2. Розробіть рекомендації для батьків щодо покращення комунікації з дошкільниками.
3. Які методи роботи ви б запропонували для корекції тривожності у дитини дошкільного віку, якщо причиною є напружена атмосфера в сім'ї?
4. Запропонуйте підходи до роботи з дитиною, яка пережила розлучення батьків.
5. Складіть приклад психологічної бесіди з батьками дитини, яка має труднощі у спілкуванні через сімейні проблеми.
6. Побудуйте генограму власної (або уявної) сім'ї, використовуючи символи для позначення родинних стосунків, конфліктів і сильних зв'язків.
7. Проаналізуйте, які особливості впливають на функціонування сім'ї (зокрема, стиль виховання, рольові моделі тощо).
8. Створіть інформаційний буклет для батьків дошкільників із порадами щодо виховання дітей. Тематика: розвиток емоційного інтелекту, профілактика дитячих страхів, побудова довірливих відносин тощо.

9. Змодельуйте інтерв'ю з батьками або бесіду, спрямовані на виявлення стилю виховання в їхній родині.

10. Розробіть сценарій тренінгу для молодих батьків на тему «Ефективне спілкування в сім'ї».

11. Проаналізуйте уявну або реальну ситуацію, у якій виникла сімейна проблема (наприклад, конфлікт між подружжям чи труднощі виховання дитини). Запропонуйте стратегії вирішення проблеми та обґрунтуйте свій вибір.

12. Розробіть план психокорекційної роботи з сім'єю, яка перебуває у кризовому стані (розлучення, втрата члена сім'ї, військові дії тощо). Передбачте конкретні техніки, вправи та рекомендації.

13. Зробіть порівняльний аналіз двох різних стилів виховання (авторитарного та демократичного).

14. Напишіть есе «Сім'я як джерело підтримки в кризові моменти життя».

15. Створіть настільну або інтерактивну гру, яка сприяє покращенню комунікації між батьками та дітьми. Опишіть правила, механіку гри та очікувані результати.

16. Складіть план першої зустрічі з родиною, яка звернулася за психологічною допомогою. Продумайте, як ви будете з'ясовувати проблему, створювати атмосферу довіри та пропонувати шляхи вирішення.

17. Пригадайте художню книгу або перегляньте фільм, де описуються складні сімейні відносини (наприклад, конфлікти, розлучення, насильство). Зробіть аналіз, акцентуючи на психологічних аспектах поведінки героїв.

18. Розробіть програму підтримки дітей, які пережили сімейну кризу (розлучення, насильство, втрату близьких). Опишіть методи, які допоможуть дітям адаптуватися до нових обставин.

19. Розробіть поради для батьків щодо допомоги дітям у подоланні тривоги й страху.

20. Створіть «карту ресурсів» для конкретної сім'ї (уявної або реальної). Позначте внутрішні ресурси (цінності, традиції, звички) та зовнішні (підтримка друзів, спеціалістів, спільнот).

21. Складіть план проведення родинного свята, яке сприятиме зміцненню емоційних зв'язків між членами сім'ї. Передбачте спільні ігри, активності та творчі завдання.

22. Створіть колаж на тему «Щаслива сім'я». Напишіть пояснення до кожного елемента, що зображає важливі аспекти гармонійних сімейних відносин.

23. Підготуйте зміст лекції на тему «Як уникнути конфліктів у сім'ї». Передбачте інтерактивні завдання для слухачів.

24. Проаналізуйте, як сучасні мультфільми, фільми або серіали впливають на уявлення дітей про сім'ю. Опишіть позитивні й негативні аспекти такого впливу.

25. Створіть тренінг, спрямований на покращення взаєморозуміння між подружжям. Включіть вправи для розвитку емпатії, аналізу почуттів і потреб партнера.

26. Створіть уявний проект «Моя ідеальна сім'я через 10 років». Опишіть, які цінності, традиції та стосунки в ній будуть найважливішими.

27. Складіть сценарій сімейної гри, спрямованої на покращення взаєморозуміння між батьками і дитиною.

28. Розробіть інформаційний буклет для батьків з рекомендаціями щодо збереження гармонійних стосунків у сім'ї.

29. Опишіть і запропонуйте спосіб, як працювати з родиною, де батьки перебувають у конфліктних відносинах, а дитина демонструє ознаки стресу.

30. Розробіть програму психологічної підтримки сім'ї, що включає: основні етапи роботи з сім'єю, яка переживає кризу; конкретні техніки для подолання стресу та емоційної напруги у дітей і дорослих; способи відновлення довіри, підтримки і комунікації між членами сім'ї.

**СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї»**

Оцінка ECTS	Сума балів за 100 бальною шкалою	Рівень	Критерії оцінювання
А	90-100	Високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями.	<p>У здобувача визначені ПРН сформовані повною мірою (на 91-100%).</p> <p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – дає правильні, точні, повні, ґрунтовні відповіді; – демонструє високий рівень знань в обсязі навчальної програми з психології сім'ї, демонструючи володіння матеріалом основних посібників і додаткових літературних джерел; – користується сучасною науковою термінологією; – ґрамотно розв'язує запропоновані психологічні задачі; – творчо підходить до виконання завдань і розв'язання психологічних ситуацій; – орієнтується у системі основних понять, науково правильно їх тлумачить; – знає теоретичні аспекти психології сім'ї і розкриває їх глибоко і повно; – довільно відтворює знання щодо основних розділів та тем психології сім'ї; – вчасно, якісно і творчо виконує усі завдання самостійної роботи.
В	82-89	Достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу, вміннями їх практичного впровадження.	<p>У здобувача визначені ПРН сформовані повною мірою на 81-90%.</p> <p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – відповідь на питання дисципліни недостатньо повна, але змістовна, підкріплена прикладами і власними судженнями; – на достатньому рівні володіє теоретичними знаннями з будь-якої теми психології сім'ї; – орієнтується в системі основних понять, але припускається поодиноких несуттєвих помилок у їх тлумаченні; – розкриває окремі актуальні питання психології сім'ї, пов'язує їх із суміжними дисциплінами; – під час виконання психологічних завдань допускає несуттєві помилки; – виявляє достатні теоретичні знання, підкріплює їх прикладами, але відсутня їх творча інтерпретація. При цьому студент демонструє знання матеріалу основного посібника і допоміжної літератури; – правильно і доцільно використовує психологічну термінологію; – виконує не менше як $\frac{3}{4}$ % пропорованих завдань самостійної роботи; – дає відповідь, що задовольняє ті ж вимоги,

			що й на оцінку «А», але допускає деякі помилки та поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу на теоретичне питання.
С	74-81	Середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками	У здобувача визначені ПРН сформовані частково (на 71-80%). Здобувач освіти: – демонструє недостатньо повну, але змістовну відповідь; – добре володіє теоретичними знаннями з психології сім'ї, які отримав із основної літератури і деяких фахових видань; – орієнтується в системі термінологічних понять, але припускається поодиноких несуттєвих помилок у їх тлумаченні; – розкриває окремі актуальні питання психології сім'ї, пов'язує їх із суміжними дисциплінами; – виконує більшу частину завдань самостійної роботи; – відповідь на питання дисципліни недостатньо повна, але підкріплена прикладами і власними судженнями.
D	64-73	Середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками	У здобувача визначені ПРН сформовані фрагментарно (на 64-70%). Здобувач освіти: – презентує неповну відповідь, помиляється у визначенні основних понять; – виявляє узагальненні знання про сучасні методи психології сім'ї; – не наводить власних прикладів; – не виявляє творчого підходу у вирішенні психологічних ситуацій; – не вміє обґрунтувати свої думки; – виконує менше половини пропонованих завдань для самостійної роботи; – виявляє знання та розуміння основних положень певного теоретичного питання, але викладає матеріал не досить повно і допускає помилки при цьому користується матеріалом основного посібника чи підручника; – у окремих формулюваннях не вміє глибоко і переконливо обґрунтовувати свої думки, викладає матеріал непослідовно і допускає помилки.
Е	60-63	Рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижчим середнім. за	У здобувача визначені ПРН сформовані поверхово (на 50 - 63%). Здобувач освіти: – допускає помилки у визначенні основних понять; – виявляє узагальненні знання про сучасні методи психології сім'ї; – відсутній творчий підхід у вирішенні психологічних ситуацій; – не вміє обґрунтувати свої думки; – виконує менше половини пропонованих завдань для самостійної роботи;

			– у окремих формулюваннях не вміє глибоко і переконливо обґрунтовувати свої думки, викладає матеріал непослідовно і допускає помилки.
FX	35-59	Низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять з дисципліни	У здобувача визначені ПРН сформовані менше, ніж на 50 %. Здобувач освіти: – виявляє незнання теоретичного матеріалу з психології сім'ї або демонструє поверхові знання; – ключові питання розкриваються неповно; – помиляється у визначенні основних понять; – незнайомий із сучасними педагогічним технологіями та їх використанням в освітньому процесі; – не наводить прикладів; допускає суттєві помилки у розв'язанні конкретних психологічних завдань; – не користується науковою термінологією; – відсутній творчий підхід у вирішенні психологічних ситуацій; – не виконує більш як половину завдань самостійної роботи; – виявляє незнання більшої частини відповіді на питання, непослідовно викладає теоретичний матеріал, не ілюструє відповіді прикладами.
F	1-34	Низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни	У здобувача визначені ПРН не сформовані.

Розрахунок підсумкової оцінки (бала) за формами контролю (іспит/залік)

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання рівня знань під час практичних занять; якості виконання самостійної роботи. Поточний контроль має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

Підсумковий контроль. Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені). Навчальні досягнення здобувачів освіти оцінюються за 100-бальною шкалою та шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX, F).

Таблиця 1

Розподіл балів у межах навчальної дисципліни для студентів денної форми навчання

<i>Практичні заняття, самостійна робота</i>	<i>Модульний контроль</i>	<i>Форма семестрової атестації – екзамен</i>
---	---------------------------	--

Максимальна кількість балів – 80										Максимальна кількість балів – 10	Максимальна кількість балів – 0	
ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ	МК	МК	0
№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8	№9	№10	№1	№2	
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	10	10	
ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ			
№11	№12	№13	№14	№15	№16	№17	№18	№19	№20			
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4			

Таблиця 2

Розподіл балів у межах навчальної дисципліни для студентів заочної форми навчання

<i>Практичні заняття</i>				<i>Самостійна робота</i>				<i>Модуль-ний контроль</i>		<i>Форма семестрової атестації – екзамен</i>	
Максимальна кількість балів – 16				Максимальна кількість балів – 60				Максимальна кількість балів – 14		Максимальна кількість балів – 10	
ПЗ	ПЗ	ПЗ	ПЗ	СР				МК	МК	10	
№1	№2	№3	№4	Тем 20 по 3 бали кожна				№1	№2		
4	4	4	4					7	7		

Критерії оцінювання роботи здобувачів освіти під час практичних занять

4 б. (д.ф.)/ 4 (з.ф.) – відповідь здобувача освіти є повною, логічно структурованою, демонструє глибокі знання з теми. Студент використовує термінологію, наводить точні приклади, аргументує свою позицію. Виявляє аналітичне мислення, здатність до узагальнення та висновків. Відповідь доповнена власними ідеями або творчими рішеннями. Здобувач освіти активно бере участь в обговоренні, виявляючи ініціативу та впевненість.

3 б. (д.ф.)/ 3 (з.ф.) – відповідь демонструє високий рівень знань, зміст розкритий у достатньому обсязі. Аргументи є доречними, наводяться приклади, але окремі аспекти можуть бути недостатньо деталізованими. Допускаються незначні недоліки в логіці викладу чи формулюванні висновків. Студент упевнено викладає матеріал, але не завжди проявляє ініціативу в дискусії.

2 б. (д.ф.)/ 2 (з.ф.) б. – відповідь демонструє достатній рівень знань, але є поверхневою або фрагментарною. Основні аспекти теми розкриті, проте відсутній глибокий аналіз чи узагальнення. Приклади й аргументи подані, але їх недостатньо для повного розкриття теми. Студент здатен відповісти на запитання викладача, але з певними труднощами.

1,5 б. (д.ф.)/ 1,5 (з.ф.) – відповідь є частковою та демонструє базовий рівень знань із теми. Структура відповіді недостатньо чітка, матеріал подано фрагментарно. Аргументи є слабкими, приклади обмежені або відсутні. Студент демонструє нерішучість і потребує допомоги викладача для уточнення відповіді.

1 б. (д.ф.)/ 1 (з.ф.) – відповідь демонструє лише поверхневе розуміння теми або її окремих аспектів. Основні положення викладені з помилками або нерозкриті. Відсутні аргументи й приклади, матеріал відтворено механічно. Студент зазнає значних труднощів під час відповіді та не може реагувати на запитання викладача.

0,5 б. (д.ф.)/ 0,5 (з.ф.) – відповідь свідчить про низький рівень знань і нерозуміння теми. Виклад матеріалу хаотичний, основні поняття спотворені або відсутні. Студент демонструє невпевненість, не здатен відповісти навіть із підказками.

0 б. (д.ф.)/ 0 (з.ф.) – відповідь відсутня або демонструє повне нерозуміння теми. Студент не надає жодних аргументів чи прикладів, відмовляється відповідати або не бере участі в занятті.

Критерії оцінювання самостійної роботи студентів

4 (д.ф.)/ 3 (з.ф.) б. – завдання виконано вчасно та повністю відповідає поставленим вимогам; зміст роботи є глибоким, всебічно розкриває тему з використанням різноманітних

джерел; виявлено аналітичне мислення, здатність узагальнювати матеріал, формулювати висновки; робота доповнена власними ідеями, творчими підходами чи нестандартними рішеннями; оформлення відповідає всім вимогам, структура чітка й логічна.

3 (д.ф.)/ 2,5 (з.ф.) б. – завдання виконано вчасно, зміст роботи повністю відповідає темі. Виявлено знання основних аспектів теми, аналіз проведено на достатньому рівні. Використано необхідну кількість джерел, але з незначними недоліками у глибині опрацювання. Робота структурована та оформлена згідно з вимогами, хоча можуть бути несуттєві помилки.

2,5 (д.ф.)/ 2 (з.ф.) б. – завдання виконано вчасно, зміст достатньою мірою розкриває тему; присутні основні поняття й аспекти, але аналіз поверхневий або фрагментарний; деякі положення залишилися недостатньо розкритими, приклади можуть бути обмеженими; оформлення відповідає більшості вимог, але є окремі недоліки.

2 (д.ф.)/ 1,5 (з.ф.) б. – завдання виконано із певними запізненнями, зміст частково розкриває тему; відповідь фрагментарна, аргументи слабкі або відсутні, аналіз не проводився; робота виконується на репродуктивному рівні, матеріал подано механічно; оформлення має помітні недоліки, структура не завжди чітка.

1,5 (д.ф.)/1 (з.ф.) б. – завдання виконано з помітним запізненням, зміст теми частково або спотворено розкрито; відсутній аналіз, аргументація недоречна або відсутня; використання джерел є мінімальним або поверхневим; оформлення має значні помилки, структура роботи хаотична.

1 (д.ф.)/0,5 (з.ф.) б. – завдання виконано формально або з критичними помилками; зміст теми нерозкритий або викладений неправильно; відсутні джерела, приклади, аргументи, структура роботи не відповідає вимогам; робота не демонструє жодного рівня самостійного мислення. Студент отримує можливість повторного виконання завдання у визначений викладачем термін.

0 (д.ф.)/0 (з.ф.) б. – завдання не виконано або виконано зовсім неправильно.

Критерії оцінювання модульних контрольних робіт (МКР) здобувачів освіти

9-10 (д.ф.)/ 6-7 (з.ф.) б. – МКР виконано вчасно, або з незначним запізненням (до 5 днів від кінцевого терміну здачі роботи); усі завдання роботи розкрито в повному обсязі; під час відповіді на теоретичні питання здобувач освіти виявив всебічні, систематизовані, глибокі знання програмного матеріалу, вміння грамотно обґрунтовувати представлені результати та оперувати термінологією дисципліни; правильно, самостійно і без помилок виконав поставлене практичне завдання, грамотно інтерпретував одержані результати; продемонстрував творчий рівень використання набутих умінь і навичок.

7-8 (д.ф.)/ 4-5 (з.ф.) б. – МКР виконано вчасно, або з незначним запізненням (до 5 днів від кінцевого терміну здачі роботи); усі завдання роботи розкрито в повному обсязі; під час відповіді на теоретичні питання здобувач освіти виявив повне знання програмного матеріалу, передбачене на рівні відтворення основного посібника, достатнє оперування термінологією дисципліни, але допустив окремі несуттєві помилки; практичне завдання виконав самостійно, проте допущено незначні помилки аналітичного або методичного характеру; продемонстрував творчий рівень використання набутих умінь і навичок.

5-6 (д.ф.)/ 3 (з.ф.) б. – МКР виконано вчасно, або з незначним запізненням (до 5 днів від кінцевого терміну здачі роботи); 75 % завдань роботи розкрито в повному обсязі; під час відповіді на теоретичні питання здобувач освіти виявив недостатні знання програмного матеріалу, здебільшого відтворюючи лекційний матеріал, під час оперування термінологією дисципліни, допускає помилки, плутається у визначенні понять; практичне завдання виконав із окремими помилками аналітичного або методичного характеру; продемонстрував репродуктивний рівень використання набутих умінь і навичок.

3-4 (д.ф.) / 2 (з.ф.) б. – МКР виконано вчасно, або з незначним запізненням (до 5 днів від кінцевого терміну здачі роботи); 50 % завдань роботи не виконано; під час відповіді на теоретичні питання здобувач вищої освіти виявив серйозні недоліки в знаннях основного матеріалу та термінології дисципліни; не зміг виконати практичне завдання або допустив грубі помилки під час його виконання.

1-2 (д.ф.) / 1 (з.ф.) б. – МКР виконано вчасно, або з незначним запізненням (до 5 днів від кінцевого терміну здачі роботи); виконано менше 25% передбачених модульною контрольною роботою завдань; розкриття питань роботи відзначається фрагментарністю.

0,5 (д.ф.) / 0,5 (з.ф.) б. – завдання МКР виконано принципово неправильно. У таких випадках студенту надається одна можливість повторного виконання завдання протягом 5 днів від кінцевого терміну здачі роботи.

0 (д.ф.) / 0 (з.ф.) б. – завдання МКР не виконано.

Критерії оцінювання відповідей здобувачів освіти заочної форми навчання під час заліку:

9-10 б. – здобувач освіти демонструє глибокі знання з усіх питань, повністю розкриває тему, використовує фактичний матеріал, наводить приклади. Відповіді є логічними, структурованими та аргументованими. Виявлено високий рівень критичного мислення, аналізу й узагальнення. Здобувач освіти уміє пов'язати теоретичні знання з практичними завданнями.

7-8 б. – здобувач освіти демонструє високий рівень знань із переважної більшості питань навчальної дисципліни. Зміст викладений чітко та логічно, з достатньою кількістю прикладів і аргументів. Допускаються незначні неточності в другорядних аспектах. Студент може застосовувати теоретичні знання до вирішення практичних завдань із мінімальною допомогою викладача.

5-6 б. – здобувач освіти демонструє достатній рівень знань із більшості питань навчальної дисципліни. Виклад матеріалу загалом правильний, але поверхневий, із деякими недоліками у глибині та деталізації. Аргументи та приклади не завжди достатньо повні чи доречні. Студент демонструє розуміння базових понять і методів, але має труднощі із застосуванням знань на практиці.

3-4 б. – здобувач освіти демонструє базові знання з основних питань навчальної дисципліни. Розкриття теми є фрагментарним або поверхневим. Допущені помилки у фактичному матеріалі чи логіці викладу, але вони не впливають критично на загальне розуміння теми. Студент не завжди здатний аргументувати свої відповіді або пов'язати теоретичні знання з практикою.

2 б. – здобувач освіти демонструє обмежені знання із теми. Матеріал викладений фрагментарно, без глибини та чіткості. Студент допускає значні фактичні помилки, демонструє слабе розуміння теоретичних положень. Є труднощі в структурованому викладі матеріалу й аргументації.

1 б. – здобувач освіти демонструє дуже низький рівень знань із теми. Тема не розкрита, основні поняття не зрозумілі, виклад матеріалу хаотичний або помилковий. Студент виявляє серйозні прогалини в базових знаннях, не здатен логічно викласти думку чи аргументувати її. Студент може мати можливість перескладання екзамену у встановлений термін.

0 б. – здобувач освіти не з'явився на залік або не зміг відповісти на жодне, пропонуване викладачем, питання. Відповіді були відсутні або свідчили про повне нерозуміння предмета.

Рекомендована література:

Основна:

1. Психологія сім'ї: Навчальний посібник. / За заг. ред. В. М. Поліщука. Суми : Університетська книга, 2023. 281 с.
2. Психологія сім'ї: підручник / за ред. В. М. Поліщука. Суми: Університетська книга, 2021. 248 с
3. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі : навчально-наочний підручник / Сєдих К. В. Психологія сім'ї. 4-те видання виправлене. Київ : ВЦ Академія. 2024. 192 с.
4. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посіб. Вид. 3-тє, змін. та доповн. Луцьк : Вежа-Друк, 2024. 624 с.

Додаткова:

1. Барнс Р. Як вітчиму стати батьком. Львів : Свічадо, 2014. 190 с.
2. Байер, О. О., Глушко О. І. Актуальні питання психології сім'ї. Дніпро: РВВ ДНУ, 2020. 44 с.
3. Варга В. С. Моя сім'я та Я: прогр. корекції емоційно-вольової сфери дітей у контексті дитячо-батьківських стосунків : навч.-метод. посіб. М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т» [та ін.]. Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2011. 144 с.
4. Галузьяк В.М. Педагогічна діагностика: Курс лекцій. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. 164 с
5. Горецька О.В. Психологія сім'ї : навчальний посібник для студентів спеціальності «Практична психологія», «Початкова освіта» Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2015. 216 с
6. Гуменюк Л. Соціальна конфліктологія: підручник. Львів : ЛДУВС, 2015. 564 с.

7. Ліщинська О. А. Профілактика психологічного насильства у сім'ї та освітньому середовищі: метод. рек. Київ : Міленіум, 2010. 68 с.
8. Максимова Н. Ю Сімейне консультування : навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 304 с.
9. Мілютіна К. Психологія сім'ї. Техніки раціонально-інтуїтивної психокорекції родини. Київ : Главник, 2007. 144 с.
10. Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А. Психологія сім'ї. За заг. Ред. В.М. Поліщука. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 239 с.
11. Психологія сімейних взаємин : навч. посіб. для студ. ВНЗ / За ред. М.С. Корольчука. Київ : Ніка-центр, 2010. 293 с.
12. Психологія сім'ї: Навчальний посібник. / За заг. Ред. В. М. Поліщука. Суми: Університетська книга, 2020. 282 с.
13. Психологічні ресурси взаємодії школи, сім'ї, громади : практичний посібник / за ред. Г. М. Бевз, М. С. Каніболоцької ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 106 с.
14. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі: навчально-наочний підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 266 с.
15. Психологія сім'ї: техніки підтримки родини. Харків, 2023. 292 с.
16. Психології сім'ї: конспект лекцій / ІринаУшакова. Харків : НУЦЗУ, 2019. 90 с.
17. Седих К.В. Психологія сім'ї :навчальний посібник. Київ : Академія, 2015. 191 с.
18. Сова М.О. Психологія сім'ї : навчальний посібник. Київ : 2014. 212 с.
19. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч.посіб. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.
20. Федоренко Р. П. Психологічний практикум з консультування: зміст, прийоми, технології : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луцьк : СНУ ім. Лесі Українки, 2012. 200 с.
22. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 364 с.
23. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості: Навчальний посібник. Харків: «Контраст», 2019. 116 с

Інформаційні ресурси

1. Горецька О.В. Психологія сім'ї : навчальний посібник для студентів спеціальності «Практична психологія», «Початкова освіта» Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2015. 216 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0058838.pdf>
2. Психологія сім'ї: Навчальний посібник. / За заг. ред. В. М. Поліщука. Суми : Університетська книга, 2023. 281 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/38814/1/V_Polishchuk_Pidruchnik_2021_IL.pdf
3. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі : навчально-наочний підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 266 с. URL: <https://lira-k.com.ua/preview/12763.pdf?srsltid=AfmBOorcSgCLYNYBRJuDQQ-9fqfSrVc3Z9Rpt6TpFCIEPbOrm46VKSet>
4. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посіб. Вид. 3-тє, змін. та доповн. Луцьк : Вежа-Друк, 2024. 624 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/25496/1/posib_sim24.pdf